

Становище

от доц. д-р Андрей Бояджиев

на научно-изследователската и учебно-преподавателската дейност на Петко Д. Петков – кандидат в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ по направление 2.1. Филология (български език; старобългарски език), обявен в Държавен вестник, бр. 32, 22.04.2016 г.

Със заповед № РД 38-470 / 04.07.2016 г. на Ректора на Софийския университет съм определен за член в научното жури на конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ в Катедра „Кирилометодиевистика“ на Факултета по славянски филологии на Софийския университет, обявен в бр. 32 на ДВ от 22.04.2016 г. по област на висшето образование 2. Хуманитарни науки, Професионално направление 2.1. Филология, научна специалност Български език – старобългарски език.

Като единствен кандидат в този конкурс участва гл. ас. д-р Петко Д. Петков от катедра „Кирилометодиевистика“ на Факултета по славянски филологии при Софийския университет. Той е дългогодишен преподавател във Факултета по славянски филологии. Петков има значителен опит в преподаването на старобългарски език и история на българския език, в изданието, проучването, редактирането и превеждането на средновековни славянски извори.

За участието си в конкурса за доцент кандидатът е представил за рецензиране и оценка трудове, сред които са 4 монографии (2 написани в съавторство), 16 статии и студии, 1 съставителство и редакция на книга (в съавторство), 22 нормализирани издания на текстове и 1 превод от св. Климент Охридски. Забелязал е 9 цитирания на свои публикации в изследванията на специалисти от чужбина и България. Представените за оценка трудове по темата на конкурса като количество и качество безспорно и убедително представят кандидата като опитен езиковед с особен интерес към средновековното славянско и българско изворознание, към проучванията, посветени на историята на текста, на езика и на средновековната и ранната новобългарска култура.

Най-важна и съществена част в научната дейност на Петко Петков са неговите проучвания, издания и популяризиране на средновековното и новобългарско книжовно наследство. През 2011 г. се появяват две самостоятелни монографии на автора, които го представят като изследовател с разностранни интереси. Първата книга, *Кирил Пейчинович. Книга сия зовомая Огледало. Фототипно и наборно издание*, е подтик към своеобразно връщане на съвременния читател към творчеството на един важен, но позабравен за българската култура автор. Изданието е важно, защото то не само пресъздава оригиналния текст, но и отстранява редица грешки, възникнали в процеса на печатането, както и добавя различни бележки и уточнения. Важен за разбирането на текста е предговорът на Петков, който успява да очертае важното образователно и просветително значение на *Огледало* за тогавашния читател.

Съвсем друг е принципът на издание в книгата *Ръкопис № 2/23 от сбирката на Рилския манастир. Сборник с жития от края на XV век*. В нея авторът се съставя подробно описание на ръкописа от 15. век, като се спира обстойно на историята на всеки един текст. Освен това, той извършва проучване за възможността текстът да е възникнал в Рилския манастир като сравнява състава на сборника с както с други ръкописи от св. Рилска обител, така и с извори от други балкански средища. Сравнението насочва изследователя към хипотезата за произход на сборника от Атон, Северна Македония или Косово.

Интересът към издаване на извори за българската история и култура довеждат П. Петков до участие в новото издание на История славянобългарска (*Преп. Паусий*

Хилендарски, История славянобългарска). Това е първото критическо издание на черновата на преп. Паисий, придружено със снимки, коментари и превод на съвременен български език. Това е образцово издание на славянски извор, който претърпя за малко време (от 2012 до 2013 г.) 3 издания.

Ще се спра накратко на някои от самостоятелните статии на Петко Петков, като спомена най-важните моменти в тях. Първата част от тях е посветена на монашеската средновековна литература.

В статията *Два превода на Житието на Григорий Велики* (1993) кандидатът установява за първи път два превода на Житието, като сравнява гръцките и славянски текстове. Този извод е направен въз основа на граматическите, словообразователните и лексикалните характеристики на двата превода. Като илюстрация на своите изводи издава текста на Житието по препис Q.I.275 от Руската национална библиотека.

В публикацията *Огласителните поучения на св. Кирил Йерусалимски в преписа на Висарион Дебърски* се вижда умението на Петков да описва критично славянски ръкописи. Тук той прави подробно описание на ръкопис № 305 от НБКМ и анализира граматическите, словообразователните и лексикалните характеристики в преписа на Висарион Дебърски. Въз основа на цялостно сравнение между преписа на Висарион Дебърски и ръкопис ГИМ 478 в структурно, текстово, граматическо и лексикално отношение, Петков установява мястото на преписа на Висарион Дебърски като редактиран и осъвремен вариант на превода на текста, запазен в ГИМ 478. Отново като илюстрация на своите изводи той издава второто огасително поучение по преписа на Висарион Дебърски.

В *Преписът на Азбучно-Йерусалимския патерик в ръкопис № 421 от сбирката на Хилендарския манастир* е поставен важният въпрос за времето, в което е преведен славянския текст на Азбучно-Йерусалимския патерик. Тук виждаме умението на Петков да направи пълен анализ на средновековен писмен паметник. Разгледани са всички страни от характеристиката на ръкописа и текста включително език, правопис, структура и съдържание. Въз основа на езиковия анализ и езиковите паралели с други преписи се прави извод за превеждането на текста през 14. век, най-вероятно в някой от славянските манастири на Атон.

През 2005 г. Петков се връща към темата за славянската традиция на поученията на Кирил Йерусалимски (*Тайноводствените поучения на Кирил Йерусалимски в преписа на Висарион Дебърски* (НБКМ № 305), като решава да провери хипотезите, направени през 1996 г. Въз основа на своя анализ Петков поправя и уточнява по-ранните си заключения. Текстът в НБКМ 305 е по-близък до гръцкия текст и преписът в НБКМ 305 възхожда към архетипа, общ със Син. 114, а не пряко към Син. 114.

Интересът на Петков към произведения, свързани или отразяващи монашеската литература, патеричните разкази или близки до тях произведения го отвеждат до анализа все още непроучени или недобре проучени текстове. В *Славянският превод на Душеполезни истории на св. Анастасий Синайски* (2011), Петков помества предварителна публикация на текста, целяща да очертае мястото на славянския превод спрямо историите в Азбучно-Йерусалимския патерик по ръкопис № 428 от Хилендарския манастир. За характеристика на езика служи анализът на словното богатство в Душеполезните истории.

На сходна тематика е и публикацията *Два трактата на св. Григорий Синаит за безмълвието* (2015). В нея Петков въвежда в научно обръщение с коментар текстовете *Малко сказание за безмълвието* по Ряповия сборник (№ 80 от БАН) и *Обстоятелно въведение към безмълвието и молитвата* по сборник № 1036 от НБКМ. Съществен принос на автора е поместените археографски данни за още 14 неизвестни за науката до този момент ръкописни преписа на съчиненията, както представя преглед на старопечатната традиция и, разбира се, публикацията на произведенията по най-старите им преписи.

Въз основа на подробен анализ на разпространението, езика и текста на версия В на Житието на св. Антоний (*Миграцията на текста. Към рецепцията на житието на св.*

Антоний Велики в руската ръкописна традиция: текстологични и езикови наблюдения, 2015) Петко Петков прави извод, че то е редактирано в Русия, най-вероятно през XV век от Нил Сорски. Тази версия представя началото на ограничена, немногочислена, източнославянска ръкописна традиция, неотразена във Великите Чети-Минеи.

Съществена страна от изследователските интереси на кандидата са неговите проучвания в областта на лексиката и словообразуването в средновековните патерици. Сред неговите статии на тази тема се откроява публикацията *Лексикални и словообразователни варианти в текста на Скитския патерик* (2006). Статията е подредена в три дяла: сравнение на преписи; лексика от интерес за старобългарската и българската историческа лексикология и анализ на словообразователните типове. Принос на автора е откритието на два етапа на Преславска редакция на текста, като предполага, че втората е била осъществена в по-късно време извън столицата.

Друга страна от творчеството на Петков са неговите анализи на новозаветни и старозаветни текстове. Важна за историята на славянския превод на Апостола е статията му *Някои наблюдения върху езика и текста на Изборен апостол от XIII в. (Ръкопис № 882 от НБ „Свв. Кирил и Методий“)* (1997). В нея лаконично е изложена история на текста. Отделено е място за сравнение на ръкописа с 10 други преписа на Апостола. При сравнението Петков установява особеното и важно място на текста, който не съвпада напълно с нито един от сравняваните текстове и е представител на отделна редакция. Важен е неговият извод, че текстът на ръкопис НБКМ 882 може да играе важна роля и да бъде надеждна основа при една бъдеща реконструкция на Кирило-Методиевия превод на апостола.

На старозаветната проблематика е посветена работата *Цитатите от книгата на пророк Исаия в славянския превод на Житие на св. Григений Омиритски* (2012). Приносът на Петков и тук е съществен. Той успява да открие още преписи на Житието като прави анализ на неговата структура. Публикацията на пълния свод на цитатите на книгата на пророк Исаия от ръкопис 2/23 от Рилския манастир с разночетения по ръкопис 165 от Рум. Академия на науките и с Макариевите Чети минеи създава важна предпоставка за по-нататъшните проучвания на тази библийска книга. Интересна е и хипотезата на автора, че житието е преведено от Андон (Антоние) Багаш от гр. Враня, Южна Сърбия.

Една от най-важните страни на научното творчество на Петков е изданието на средновековни български текстове. Тази дейност го довежда до участието му като съставител и редактор, съвместно с проф. Искра Христова-Шомова и А.-М. Тотоманова на публикацията на Катедрата по Кирилометодиевистика „Климент Охридски. Слова и служби“. П. Петков е един от основните изпълнители на този проект. На него принадлежат изданията на 22 текста (някои в съавторство) и на 1 превод. Наречените скромно от съставителите „нормализации“ тези издания по отношение на Петков представят важни хипотези за реконструкциите на текстовете. Петков помества текстовете след внимателна сверка по достъпните издания и копия и прави редица важни уточнения за първоначалното състояние на текстовете.

Продължение на работата на Петков по популяризиране и издание на средновековни славянски текстове е преводът му на Тиквешкия сборник, един важен и интересен български паметник от XV–XVI в. (*Средновековни български новели. Тиквешки сборник. Текст и изследвания*, 2010).

Бих открил няколко съществени страни от научните занимания на гл. ас. д-р Петко Петков.

1. Подчертан интерес към издание, анализ и популяризиране на средновековните и новобългарски текстове;
2. Особен акцент към езиковата и текстова история, отразена в монашеската литература;
3. Внимателно отношение към изворите и прецизно отделяне на известното и несъмненото в тях от научната хипотеза;
4. Добро познаване и коректно използване на научната литература по въпроса;
5. Ясен стил и добър изказ на научното изложение.

След всичко казано дотук ще си позволя да препоръчам с пълна убеденост на научното жури да избере гл. ас. д-р Петко Д. Петков на академичната длъжност доцент по научно направление по *2.1. Филология. Български език – Старобългарски език.*

Рецензент:

доц. д-р Андрей Бояджиев